

Pliktetiske teorier

Etter å ha arbeidet med dette kapitlet skal du kunne:

- forklare hva som kjennetegner pliktetiske teorier;
- gjenkjenne og anvende humanitetsformuleringen og universalitetsformuleringen av det kategoriske imperativ;
- forklare hvilken rolle uperfekte plikter spiller i kantiansk pliktetikk;
- reflektere om pliktetikers syn på moralsk status;
- identifisere mulige styrker og svakheter ved kantiansk pliktetikk.

17.1 Hva kjennetegner pliktetiske teorier?

Pliktetikk (også kalt *deontologisk etikk*) er i likhet med utilitarisme *handlingsorientert*. Pliktetiske teorier sier altså noe om hva vi bør gjøre. Pliktetiske teorier har det til felles at de, i motsetning til utilitarismen, anerkjenner at det er andre egenskaper ved en handling enn dens konsekvenser som kan ha moralsk betydning.

Begrepet om pliktetikk er vanskeligere å avgrense enn begrepet om utilitarisme. Årsaken til dette er dels at det er mye større variasjon mellom de teoriene som regnes som pliktetiske, enn det er mellom utilitaristiske teorier, og dels at det finnes mange ulike definisjoner av «pliktetikk».

Her skal vi imidlertid bruke uttrykket «pliktetikk» med en vid betydning, om alle handlingsorienterte teorier som sier at det finnes tilfeller hvor det er moralsk riktig eller påkrevd å basere handlinger på andre moralhensyn enn gode konsekvenser. I slagordform sier man gjerne at pliktetikere mener at *det rette har forrang over det gode*. Med den måten vi bruker ordet «pliktetikk» på her, kan du godt være pliktetiker og samtidig mene at vi bør ta hensyn til om en handling har gode konsekvenser. Men konsekvensene er ikke det *eneste* moralsk relevante aspektet ved handlinger.

Ordet «pliktetikk» kan være forvirrende. Her har vi definert pliktetikk som en motsetning til utilitarisme og andre konsekvensialistiske teorier. Men også utilitarister kan naturligvis mene at vi har moralske plikter. Betegnelsen «pliktetikk» ble opprinnelig brukt om teorier som, til forskjell fra klassisk utilitarisme, sier at en handling må være *motivert* av ønsket om å følge en moralsk plikt for å være moralsk verdifull. I dag er det imidlertid vanlig å bruke ordet «pliktetikk» med en videre betydning, i tråd med definisjonen ovenfor.

Pliktetikk: Gruppe av etiske teorier som har det til felles at de hevder at det rette har forrang over det gode. Ifølge pliktetiske teorier kan vi ha plikt til å handle på måter som ikke gir gode konsekvenser.